

De betere wereld van Ruud Lubbers

Het zijn de laatste jaren van een lange, indrukwekkende loopbaan. Maar het doel heeft hij scherper dan ooit voor ogen. Oud-premier Ruud Lubbers wil graag zijn bijdrage leveren aan een betere wereld. Dat betekent wat hem betreft méér diversiteit en méér duurzaamheid. “In de kern ben ik optimistisch over mensen.”

FOTO: ROGER DOHMEN/HH

- **Lubbers ziet weinig verschil tussen vvd, Wilders en Verdonk**
- **Handvest van de Aarde: geloofsbelijdenis voor alle volkeren**
- **Oud-premier ziet ethisch bewustzijn wereldwijd groeien**

Ruud Lubbers is de laatste tijd niet uit de kranten weg te branden. Sinds hij in 2005 tegen wil en dank aftrad als Hoge Commissaris voor de Vluchtelingen van de VN, doet de oud-premier (1982-1994) weer van zich spreken. Duurzaamheid is zijn belangrijkste thema, of liever gezegd: de behoefte aan een betere wereld.

Lubbers mengt zich bijvoorbeeld in het integratiedebat. Hij vindt dat we minder krampachtig moeten omgaan met vreemdelingen. Nederland verliest zijn tolerantie, een groot deel van de bevolking heeft een afkeer van alles wat vreemd is. Dat baart hem zorgen.

“Dit gaat echt niet vanzelf weer over. Als we het op zijn beloop laten, kan er iets fundamenteel veranderen in onze samenleving. Net als een vloeistof definitief van structuur kan veranderen als deze te lang wordt verwarmd.”

Poëtische woorden die harde politieke kritiek verpakken. “Begrijp me goed, ik ben er niet voor alle arme Afrikanen binnen te laten. Even afgezien van politieke vluchtelingen, horen migranten hier alleen welkom te zijn als we er iets aan hebben. Wie dat bepaalt? De onderneming of de instelling die zo’n meneer of mevrouw nodig heeft. Daarin ben ik vrij simpel. Maar wat doe je met mensen die hier al jaren verblijven? Mensen die in een grijze schemerzone terecht zijn gekomen? Waarom zou je die terugsturen als ze waardevol kunnen zijn voor de samenleving?”

Nee, Lubbers is het zeker niet helemaal *oneens* met de harde lijn die de vvd twee weken geleden propageerde. “Maar in hun betoog zit ook een component die op het electoraat is gericht en die me niet aanspreekt: kijk eens hoe flink we zijn tegen de mensen van wie jullie er het liefst zo weinig mogelijk hebben in dit land...Als ik dat hoor, signaleer ik niet zoveel verschil tussen Wilders, Verdonk en de vvd.”

Voor Lubbers is het debat over integratie (hijzelf spreekt vasthoudend van ‘participatie’) onderdeel van een groter geheel. Daarom reist hij als een van de worldconnectors (een groep van opinieleiders die zich willen mengen in de dis- ►

Ruud Lubbers (1939, Rotterdam) volgde de middelbare school bij de Jezuïeten en studeerde economie in Rotterdam. Van 1963 tot 1973 gaf hij samen met zijn broer Rob leiding aan het familiebedrijf Hollandia in Krimpen aan den IJssel. In die tijd vervulde hij verschillende maatschappelijke functies, onder andere bij het NCW en de KRO.

Van 1973 tot 1977 was hij minister van Economische Zaken in het kabinet-Den Uyl en van 1978 tot 1982 fractievoorzitter van het CDA in de Tweede Kamer. Van 1982 tot 1994 gaf hij leiding aan drie kabinetten: twee met de VVD en één met de PvdA.

Van 1995 tot 2000 was Lubbers onder andere hoogleraar globalisering aan de Universiteit van Tilburg en van 2000 tot 2005 Hoge Commissaris voor de Vluchtelingen van de Verenigde Naties (UNHCR).

Nu vervult Lubbers nog steeds een groot aantal functies. Hij is onder andere voorzitter van de raad van toezicht van het Energieonderzoek Centrum Nederland (ECN) in Petten, kwartiermaker van het Rotterdam Climate Initiative en voorzitter van het bestuur van de Stichting voor Vluchteling Studenten UAF. Daarnaast is hij voorzitter van het curatorium van VNO-NCW.

cussie over globalisering, zie www.worldconnectors.nl) het land door. En onder zijn arm het *Earth Charter*, het Handvest van de Aarde. Een stevig ethisch document met principes die – als iedereen zich eraan houdt – zullen leiden tot duurzame ontwikkeling en een menswaardig bestaan voor iedereen. Eind jaren negentig leverde hij – toen hij hoogleraar globalisering in Tilburg was – zelf een belangrijke bijdrage aan de totstandkoming ervan, samen met onder anderen de vroegere Sovjet-president Michail Gorbatsjov.

Ruud Lubbers, de premier van het *no nonsense* herstelbeleid van de jaren tachtig, heeft nu dus een duidelijke missie.

Meneer Lubbers, is het schuldgevoel? Heeft u in uw politieke loopbaan te weinig aandacht kunnen besteden aan dit soort onderwerpen?

“Ha, dat is een leuke theorie, maar zo is het niet. Mijn belangstelling voor het milieu dateert uit de jaren zestig toen we in Rotterdam kwamen wonen en mijn kinderen nog klein waren. Ik vroeg me af hoe het kon dat het leefklimaat in die wijk, waarin zowel ik als mijn kinderen groot groeiden, zoveel slechter was geworden. En hoe konden we dat probleem de baas worden?”

“Later raakte ik geïnteresseerd in de globalisering en de effecten daarvan. Toen de koude oorlog voorbij was, ontstond er een sterke beweging van antiglobalisten, die meenden dat in de wereld nu onmiskenbaar een *race to the bottom* zou optreden. De opkomende liberalisering, het wegvallen van grenzen, zou als consequentie hebben dat al het kapitaal zou vloeien naar de plaatsen waar de sociale normen het laagst en de winsten dus maximaal zijn. Naar het putje, om het zo maar eens te zeggen. En dus zouden ontwikkelingslanden buitengewoon voorzichtig zijn een stijgende welvaart te combineren met het verhogen van normen. Bij zo’n redenering laat zich iets denken.”

“Er gebeurde in werkelijkheid echter iets anders. Ook de *civil society* begon wereldwijd verbindingen te leggen. E-mail, internet, de *proximity* is geweldig toegenomen. Men begon ondernemingen overal ter wereld aan te spreken op algemene ethische principes. Zo ontstond het tegendeel van

een *race to the bottom*. Veel ondernemingen leggen de lat qua duurzaamheid en sociale normen juist aanzienlijk hoger dan de wetgever hun vraagt.”

En ze negeren daarmee de kosten en hun concurrentiepositie?

“Ik ben blij dat u dat zegt. Bedrijven die een goede concurrentiepositie willen hebben, moeten de diversiteit bevorderen, want diversiteit bevordert creativiteit. Steeds meer bedrijven hebben ontdekt dat ze niet alle medewerkers uit een vast malletje moeten gieten. En in het kader van een goede concurrentiepositie is het ook belangrijk duurzaam te zijn. Leg het lijstje van de economisch best presterende bedrijven maar eens naast dat van de meest duurzame bedrijven en ontdek de overeenkomsten.”

“Het Nederlandse bedrijfsleven gaat niet ten onder aan duurzaamheid, net zoals het niet ten onder is gegaan aan veiligheid voor de werknemers. Ik hoor het mijn vader nog zeggen na de oorlog (Lubbers senior was eigenaar van Hollandia, constructiewerkplaats en machinefabriek). ‘Veiligheid is wel belangrijk, maar we moeten het niet overdrijven, want het kost klauwen met geld.’ Op een gegeven moment is dat veranderd. Toen gingen bedrijven borden plaatsen dat ze al zoveel maanden geen bedrijfsongeval hadden gehad. Veilige bedrijven zijn betere bedrijven, vanuit die gedachte.”

Dus ondernemingen zijn naar hun aard geen gewetenloze organisaties?

“Interessante vraag. Kijk, ondernemingen beginnen natuurlijk niet met een geweten, maar met een doel. Toch zie je dat in ondernemingen de behoefte aan een ethische basis sterk groeit. Omdat *civil societies* dat willen, maar ook omdat medewerkers er door gemotiveerd worden. Meer en meer wordt onderkend dat wetgeving geen toereikend systeem is om de samenleving te sturen, dat wetgeving slechts kan vastleggen wat mensen vrijwillig als norm al hebben aanvaard.”

Is het Handvest van de Aarde een soort geloofsbelijdenis?

“Ik vind het prima als u het zo noemt. Je hoeft er alleen niet gelovig voor te zijn om het te onderschrijven.”

FOTO: TESSA POSTHUMA DE BOER / HH

01208649 © Hollandse Hoogte

Hoeveel ondernemingen hanteren het Handvest van de Aarde als uitgangspunt voor hun handelen?

“Nog niet zoveel, denk ik. Het is ook geen kookboek voor maatschappelijk verantwoord ondernemen. Daarvoor zijn de beginselen te algemeen. Ondernemingen hanteren doorgaans meer praktische codes en richtlijnen. Terecht. Toch is het goed kennis te nemen van zo’n set van waarden die in verschillende culturen worden aanvaard. Ik zou al heel blij zijn als er in cursussen voor het *middle management* 10 of 20 procent van de tijd aan wordt besteed.”

Een paar zaken uit dat Handvest: respecteer de aarde, maak een einde aan armoede, behandel levende wezens met respect. Het is teveel, het is niet te doen.

“Het is niet zo moeilijk, het is wel te doen. Kijk om u heen, de mensen hebben meer belangstelling voor levensbeschouwing en spiritualiteit. Hoe komt dat, denkt u? Ze registreren

‘Het Handvest is geen kookboek voor verantwoord ondernemen’

een tekort aan basiswaarden. Er is behoefte aan zo’n “geloofsbelijdenis”, zo’n handvest.”

In het Westen misschien, maar in China toch minder.

“Integendeel. In China, maar ook elders in het Oosten, bestaat juist een sterke oriëntatie op de langere termijn. Daar was men vroeger altijd om bekend en dat komt in deze tijd van politieke verandering weer helemaal terug. In wezen heeft China altijd een cultuur gehad die gewend was in generaties te denken. Bovendien zien de Chinezen ook zelf dat ►

'Ethisch bewustzijn ontstaat stap voor stap, maar het gebeurt'

hun economische groei een enorm probleem gaat creëren. Schaarste aan grondstoffen, zware belasting van het milieu, het is daar allemaal realiteit."

Is uw Handvest van de Aarde, met zijn zware nadruk op het schuldgevoel bij de mens, niet een typisch westers document?

"Natuurlijk zitten er westerse elementen in, maar het totaal is bepaald niet specifiek westers. Een voorbeeld: in het westen wordt een onderwerp als de mensenrechten altijd gekoppeld aan overheden. Die moeten daarop toezien. Dit handvest spreekt veel meer over leefgemeenschappen, waarin mensen onderling verbonden zijn. Dat is bepaald geen westers denken. Dan is het niet de overheid die het moet doen, maar dan zijn het de mensen zelf. Dat zie je terug in veel grote oosterse levensbeschouwelijke bewegingen als het hindoeïsme, het boeddhisme en het taoïsme."

U heeft vertrouwen in de kracht van bedrijven. Blijft dat zo als de belangrijkste wereldwijde bedrijven straks Chinees of Indiaas zijn?

"Ja, omdat ik vertrouwen heb in de kracht van samenlevingen."

U heeft wel heel veel vertrouwen in de mensen in het algemeen.

"Ik geloof dat de mensen zich uiteindelijk bewust zijn van het feit dat ze één leefgemeenschap vormen, dat ze in één en hetzelfde bootje zitten. Dat we op die manier voldoende capaciteit hebben om te investeren in de ander, in de vreemdeling, maar ook in onze leefomgeving."

Ruud Lubbers is een optimistisch mens.

"Uiteindelijk wel. Ik heb het een geweldige ervaring gevonden dat het positieve heeft gewonnen in de globalisering, dat zich geen *race to the bottom* heeft afgetekend. Ik ben niet pessimistisch vanwege de ontwikkeling naar meer ethisch bewustzijn. Het gaat stap voor stap, maar het gebeurt."

"Soms stukt het even. Dan worstelen we met de maatvoering, zowel in Nederland als wereldwijd. In veel landen hebben we nog te maken met grote corruptieproblemen. In landen die dat achter zich gelaten hebben, zoals Nederland, worstelen we soms met de vraag: wat is de juiste maatvoering met betrekking tot bijvoorbeeld beloningsverhoudingen. Dan doel ik op gouden handdrukken, vertrekpremies en optieregelingen. Daarmee lopen we op dit moment vast. Toch ben ik in de kern positief over globalisering, omdat ik in de kern positief over mensen ben. Dat is het eigenlijk." ■

Wat is het Handvest van de Aarde?

"Wij bevinden ons op een kritiek moment in de geschiedenis van de aarde, een periode waarin de mensheid haar toekomst moet kiezen." Aldus de eerste zin van het Earth Charter (Handvest van de Aarde) dat in 2000 in overleg tussen non-gouvernementele organisaties tot stand kwam.

"De wereld is steeds dichter verweven en wordt steeds kwetsbaarder, en de toekomst is zowel dreigend als veelbelovend (...) Wij moeten ons verenigen om een leefbare mondiale samenleving te realiseren, gebaseerd op respect voor de natuur, universele mensenrechten, economische rechtvaardigheid en een cultuur van vrede."

Het Handvest van de Aarde constateert dat "wezenlijke wijzigingen nodig zijn in onze waarden, instituten en levenswijzen." Vervolgens worden in het documenten zestien algemene ethische principes genoemd en uitgewerkt:

- Respecteer de aarde en het leven in al zijn verscheidenheid.
- Draag zorg voor alle levensvormen met begrip, compassie en liefde.
- Bouw democratische samenlevingen op die rechtvaardig zijn, waaraan iedereen kan deelnemen, en die levensvatbaar en vreedzaam zijn.
- Stel de rijke schatten en de schoonheid van de aar-

de veilig voor huidige en toekomstige generaties.

- Bescherm en herstel de ongeschonden staat van de ecologische systemen op aarde, met speciale aandacht voor de biologische diversiteit en de natuurlijke processen die het leven in stand houden.
- Voorkom schade – de beste vorm van milieubescherming – en hanteer een behoudzame benadering wanneer de kennis beperkt is.
- Pas productie-, consumptie- en reproductieplannen toe die de regenererende capaciteiten van de aarde, de mensenrechten en het welzijn van gemeenschappen beschermen.
- Bevorder de studie van duurzame ontwikkeling en bevorder de vrije uitwisseling en brede toepassing van verworven kennis.
- Maak een einde aan armoede. Het is een ethische, sociale en milieuverplichting.
- Zorg ervoor dat economische activiteiten en instellingen op ieder niveau op rechtvaardige en duurzame wijze menselijke ontwikkeling bevorderen.
- Bevestig dat gelijkheid en gelijkwaardigheid van vrouwen en mannen de eerste vereisten zijn voor duurzame ontwikkeling en zorg voor universele toegang tot onderwijs, gezondheidszorg en economische kansen.
- Houd het recht hoog van allen, zonder discrimina-

tie, op een normale en sociale omgeving die steun geeft aan menselijke waardigheid, lichamelijke gezondheid en geestelijk welzijn, met speciale aandacht voor de rechten van inheemse volkeren en minderheden.

- Versterk de democratische instellingen op alle niveaus, en zorg voor transparant en verantwoordelijk bestuur, en volledige deelname aan besluitvorming, en toegang tot het recht.
- Integreer de kennis, waarden en vaardigheden die nodig zijn voor een duurzaam bestaan in het formele onderwijs en levenslange leerproces.
- Behandel alle levende wezens met respect en voorkomendheid.
- Propageer een cultuur van tolerantie, geweldloosheid en vrede.

Het handvest eindigt als volgt:

Laat onze tijd de geschiedenis ingaan als een tijdperk van omslag naar een nieuwe eerbied voor het leven, de vastbeslotenheid duurzaamheid te realiseren, een intensivering van de strijd voor rechtvaardigheid en vrede, en de vreugdevolle viering van het leven.

Meer informatie: www.handvestvandeearde.nl.